

УДК 37.017 – 057.87

Юрій Коломієць, Олена Бокшиц

ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ.

У статті розглядаються важливі напрями естетичного виховання учнів на уроках трудового навчання у процесі роботи з виробами декоративно-ужиткового мистецтва. Особлива увага приділяється поєднанню національної культури з виховним процесом, розвитку естетичні почуття учнів у процесі їх трудової діяльності.

Школа набула значного досвіду в організації трудового виховання учнів. Проте, питання про естетичний вплив праці на учнів складне. Вчителі зустрічаються з багатьма труднощами під час практичної діяльності. Виходячи з вивчення досвіду і аналізу відповідної літератури, можна накреслити шляхи, які сприяли б тому, щоб праця стала чинником виховання почуття прекрасного.

Організаційно естетичне виховання засноване на добровільних засадах і тому вимагає врахування потреб й інтересів людей. Естетичні потреби містять у собі потреби в естетичному задоволенні, насолоді, які пов'язані з потребою у відпочинку, розвазі, в естетичному пізнанні, утворенні, самоосвіті за допомогою різного роду каналів інформації, в естетичному вихованні та самовихованні, удосконаленні своїх якостей, свого способу життя (культури поведінки, мови, уміння одягатися, прикрашати житло), у створенні, в міру своїх сил і можливостей, естетичних цінностей у професійній праці, побуті, мистецтві.

Важливим завданням сучасної школи стає створення інноваційної педагогічної інфраструктури, що охоплюватиме естетику предметного середовища, в якому школярі зможуть реалізувати свої художньо-творчі здібності (естетика шкільного докільця – картинні галереї, мистецькі світлиці, художні майстерні; сучасний дизайн шкільних інтер'єрів тощо) та естетику соціально-педагогічного середовища (естетика шкільного спілкування і життєтворчості, краса міжособистісних відносин, панування педагогічного оптимізму і віри, що кожна дитина – в душі митець).

Ключові слова: естетичне виховання, естетичні почуття, художньо-творча діяльність учнів, художньо-естетичний розвиток, художньо-естетична активність, дидактичні особливості.

В статье рассматриваются важные направления эстетического воспитания учеников на уроках трудового обучения в процессе работы с изделиями декоративно-ужиткового искусства. Особое внимание отводится объединению национальной культуры с воспитательным процессом, развития эстетические чувства учеников в процессе их трудовой деятельности.

Школа приобрела значительный опыт в организации трудового воспитания учеников. Однако, вопрос об эстетическом влиянии работы на учеников сложен. Учителя встречаются с многими трудностями во время практической деятельности. Исходя из изучения опыта и анализа соответствующей

литературы, можно начертить пути, которые содействовали бы поэтому, чтобы работа стала фактором воспитания чувства прекрасного.

Организационно эстетическое воспитание, основанное на добровольных началах и потому требует учета надобностей и интересов людей. Эстетические потребности содержат в себенадобности в эстетичном удовлетворении, наслаждению, которые связаны с потребностью в отдыхе, развлечению, в эстетичном познании, образовании, самообразованию с помощью разного рода каналов информации, в эстетичном воспитании и самовоспитании, усовершенствовании своих качеств, своего образа жизни (культуры обращения, языка, умение одеваться, украшать жилье), в создании, по мере своих сил и возможностей, эстетичных ценностей в профессиональной работе, быту, искусстве.

Важной задачей современной школы становится создание инновационной педагогической инфраструктуры, которая будет охватывать эстетику предметного среды, в котором школьники смогут реализовать свои творческие способности (эстетика школьной окружающей среды – картинные галереи, художественные светлицы, художественные мастерские; современный дизайн школьных интерьеров и т.п.) и эстетику педагогической среды (эстетика школьного общения и жизнетворчества, красота межличностных отношений, господство педагогического оптимизма и веры, что каждый ребенок – в душе художник).

Ключевые слова: эстетическое воспитание, эстетические чувства, художественно-творческая деятельность учеников, художественно-эстетическое развитие, художественно-эстетическая активность, дидактические особенности.

In article important directions of aesthetic education of pupils at lessons of labour training in the course of work with products of decoratively-uzhitkovogo art are considered. The special attention is taken away to association of national culture with educational process, developments aesthetic feelings of pupils in the course of their labour activity.

The school has gained considerable experience in the organisation of labour education of pupils. However, a question on aesthetic influence of work on pupils the difficult. Teachers meet many difficulties during practical activities. Proceeding from studying of experience and the analysis of the corresponding literature, it is possible to draw ways which would promote therefore that work became the factor of education of sense of beauty.

Organizational aesthetic education based on a voluntary basis and consequently demands the account of needs and interests of people. Aesthetic requirements comprise requirements for aesthetic satisfaction, to pleasure which are connected with requirement for rest, to entertainment, in aesthetic knowledge, formation, to self-education by means of any information channels, in aesthetic education and self-education, improvement of the qualities, the way of life (culture of the reference, languages, ability to put on, decorate habitation), in creation, in process of the forces and possibilities, aesthetic values in professional work, a life, art.

Important problem of modern school is creation of an innovative pedagogical infrastructure which will cover an aesthetics subject environments, in which schoolboy can realise the creative abilities (an aesthetics of school environment art galleries, art front rooms, art workshops; modern design of school interiors, etc.) and an aesthetics of

the pedagogical environment (an aesthetics of school dialogue and житнетворчества, beauty of interpersonal relations, domination of pedagogical optimism and belief that each child in a shower the artist).

Keywords: *aesthetic education, aesthetic senses, is art-creative activity of pupils, is art-aesthetic development, is art-aesthetic activity, didactic features.*

Постановка проблеми. Естетичні знання є умовою розвитку естетичних інтересів у всіх сферах праці й життя й здобуваються двома шляхами – одержання естетичних вражень і засвоєння мистецтвознавчих знань. Естетичне формування, формує здатність бачити красу й вносити її в діяльність. Знання естетичних категорій, теорії мистецтва становить інтелектуальний компонент світогляду.

Введення естетичних елементів у структуру знань служить формуванню здатності творчого пізнання дійсності й емоційно-вольових компонентів особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Формування естетичних цінностей учнів проаналізували у наукових працях вчені Г. Аapresян, О. Буров, А. Комарова, В. Липський, В. Малахов, Н. Миропольська, Л. Печко, які підкреслили, що формування особистості тісно пов'язане з розвитком естетичних компетентностей.

Мета написання статті полягає у дослідженні та вивченні дидактичних особливостей естетичного виховання учнів 5-9 класів на уроках трудового навчання

Виклад основного матеріалу. Глобалізація як провідна ознака сучасності та соціокультурні процеси в Україні, що ґрунтуються на багатоміжових вітчизняних традиціях і формуються в загальному контексті європейської та світової інтеграції з орієнтацією на загальнолюдські фундаментальні демократичні цінності громадянського суспільства, зумовлюють необхідність переосмислення концептуальних засад художньо-естетичного виховання школярів. Нові тенденції розвитку культури інформаційного суспільства, пов'язані з глобальним поширенням мас-медіа, не можуть не впливати на систему освіти та виховання, яка в усі часи гнучко реагувала на соціокультурні умови і потреби. Естетичне ставлення школярів до світу, до різних видів мистецтва формується переважно під впливом стихійних факторів соціального оточення, зокрема засобів масової інформації, особливо телебачення.

Одним з важливих завдань, які стоять перед школою, є підготовка учнів до продуктивної праці у дорослому житті. Учням

потрібно дати не тільки знання, а й трудові вміння, навички, виховати в них інтерес і любов до праці, бо праця у нашому суспільстві – це не тільки засіб піднесення матеріального добробуту, а й джерело духовного життя, естетичної насолоди.

Школа має невичерпні можливості для естетичного виховання учнів у процесі праці. На сучасному етапі розвитку школи, як вказано в основних напрямках реформи загальноосвітньої і професійної школи, актуальним є завдання – забезпечити взаємозв'язок вивчення основ наук з безпосередньою участю школярів у систематичній, організованій, посильній, суспільно-корисній, продуктивній праці. Тому слід наполягати, щоб праця мала не тільки виробниче, а й навчально-виховне значення. Важливо підтримувати у дітей почуття прекрасного в праці, розкривати перед ними романтику праці на полі, у лісі, саду.

Найефективнішою формою естетичного виховання є активна практична діяльність. Прагнення до краси, потреба створення краси у житті і в мистецтві виникли у праці, у процесі творчої діяльності. Тому почуття прекрасного, прагнення до творчості завжди будуть постійним супутником праці. Естетичне виховання є невід'ємною частиною уроків трудового навчання в загальноосвітній школі.

Естетичне виховання – складова частина виховного процесу, безпосередньо спрямована на формування й виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини. Естетичне виховання спрямоване насамперед на виховання в людини гуманістичних якостей, інтересів і любові до життя в його різноманітних проявах.

Зараз в багатьох школах України введено вивчення технологічних прийомів виготовлення художніх виробів на уроках праці. Багаторічний досвід роботи учителів в школах показав, що до навчання декоративно-прикладному мистецтву можна залучати учнів з молодших класів. В зв'язку з цим Міністерство освіти України включило до програм з трудового навчання в 5-9 класах перелік варіативних модулів: технологія виготовлення народної ляльки, технологія виготовлення м'якої іграшки, технологія виготовлення виробів, оздоблених аплікацією, технологія виготовлення вишитих виробів, технологія виготовлення швейних виробів (машинним способом), технологія ремонту та оздоблення одягу, технологія приготування страв, технологія плетіння з бісеру тощо [*Навчальна програма..., 2012*].

Навчальна програма з трудового навчання для 5-9 класів розроблена відповідно до вимог Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1392 від 23 листопада 2011 р. та Типових навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів II ступеня затверджених наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 03.04.2012 № 409, відповідно до яких на вивчення трудового навчання в усіх загальноосвітніх навчальних закладах відводиться у 5-6 класах 2 год. на тиждень, у 7-9 класах 1 год. на тиждень [*Навчальна програма з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-9 класи, 2012: с. 37-40*].

Варіативні модулі обираються залежно від матеріально-технічного та кадрового забезпечення навчального процесу, бажання учнів, регіональних традицій. Варіативні модулі розроблено окремо для 5-6 класів та 7-9 класів. Освоєння варіативних модулів відбувається за окремо розробленими програмами до них. У 5-6 класах вивчається по 2 варіативні модулі на кожен з яких відводиться 20 год., у 7-9 класах вивчається по 1 варіативному модулю, кожен в обсязі 16 год. [*Навчальна програма..., 2012: с. 41*].

Будь-який варіативний модуль для 5-6 класів можна обрати лише один раз у 5 чи 6 класі. Так само, будь-який варіативний модуль для 7-9 класів можна обрати лише один раз у 7, 8 чи 9 класі [*Навчальна програма..., 2012: с. 23-30*].

Вивчення сучасного стану практики використання народного декоративно-ужиткового мистецтва у навчальній і позаурочній діяльності загальноосвітніх шкіл, дозволяє нам зробити висновок про те, що традиційне декоративно-ужиткове мистецтво, як засіб навчання і виховання може широко використовуватись на уроках трудового, початкового професійного навчання. У процесі роботи школярі оволодівають не тільки загальними, але, й спеціальними вміннями та навичками художньої обробки матеріалів. Розмаїття видів народного декоративно-ужиткового мистецтва дає можливість педагогу варіювати роботу з учнями залежно від регіональних властивостей розташування навчального закладу, побутування місцевих традицій художньої обробки матеріалу, умов і об'єктивних особливостей роботи конкретної загальноосвітньої школи. Різні види декоративних біт дозволяють запропонувати кожному учневі заняття відповідно до його нахилів та інтересів. Тому педагоги повинні частіше використовувати (навчально-матеріальну базу школи, уроки, гурткові заняття та інші організаційні форми з метою естетичного

виховання способами народного декоративно-ужиткового мистецтва.

Аналіз проблем практики вивчення народних художніх ремесел у загальноосвітніх закладах дозволив нам зробити наступні припущення про те, що:

– досягненню єдності початкового професійного навчання, трудового і естетичного виховання сприяє узгоджена робота усіх закладів освіти та поєднання навчальної і позаурочної художньо-трудової діяльності учнів;

– заняття школярів народними художніми ремеслами повинні носити суспільно-корисну спрямованість, результатами їхньої творчої праці повинен стати суспільно-корисний продукт;

– узгоджена колективна та індивідуальна робота над творчим завданням, є важливим елементом у навчанні школярів по виготовленню декоративно-ужиткового виробу;

– художньо-трудова діяльність школярів повинна носити творчий характер, обов'язковим має стати поєднання призначення художніх виробів з естетичною довершеністю їхніх форм і декору;

– процес оволодіння певним видом народного декоративно-ужиткового мистецтва повинен сприяти формуванню в учнів відповідних базових професійних якостей;

– атмосферу активного творчого пошуку дозволяє створювати емоційна насиченість навчально-трудового процесу та його відповідність віковим психофізіологічним особливостям учнів;

– художньо-трудова діяльність учнів доцільно здійснювати у діалектичному взаємозв'язку з традиціями місцевих художніх промислів і ремесел [Гусєва, 1999: с. 23].

Сучасні загальноосвітні школи та позашкільні навчальні заклади мають стати осередками виховання справжньої духовності, плекання творчої особистості, виховання людини, що характеризується високою емоційно-естетичною культурою.

Для цього в державі розроблено концепцію художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та комплексна програма художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах узагальнено здобутки передового педагогічного досвіду в галузі педагогіки мистецтва, результати досліджень вітчизняних і зарубіжних учених-філософів, мистецтвознавців, психологів, педагогів, та обґрунтувати теоретико-методологічні та організаційно-методичні засади художньо-естетичного виховання, що передбачає виокремлення

провідних інноваційних тенденцій і перспектив розвитку, визначення мети, завдань, принципів, напрямів та орієнтовних підходів до формування змісту і технологій виховання учнів засобами мистецтва.

Художньо-естетичний розвиток – це становлення особистості як суб'єкта художньо-естетичної діяльності, який характеризується естетичним ставленням до мистецтва і дійсності, розвинутими спеціальними художніми здібностями та мисленням, що забезпечують готовність до художньо-творчої самореалізації і безперервного духовного самовдосконалення протягом життя.

Мета художньо-естетичного виховання полягає в тому, щоб у процесі сприймання, інтерпретації творів мистецтва і практичної художньо-творчої діяльності формувати в учнів особистісно-ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати естетичну свідомість і художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні.

Загальна мета конкретизується в основних завданнях, що інтегрують навчальні, виховні й розвиваючі аспекти: збагачення емоційно-естетичного досвіду, формування культури почуттів, розвиток загальних та художніх здібностей, художньо-образного мислення, універсальних якостей творчої особистості, виховання в учнів естетичного ставлення до дійсності та мистецтва, формування художньої компетентності – здатності керуватися набутими художніми знаннями та вміннями, виховання художніх інтересів, смаків, морально-естетичних ідеалів, потреб у художньо-творчій самореалізації та духовно-естетичному самовдосконаленні відповідно до індивідуальних можливостей та вікових етапів розвитку, формування навичок художньої самоосвіти та самовиховання [Зязюн, 1995: с. 29-52].

Одним із завдань естетичного виховання є формування естетичної активності школярів.

Поняття «активність» у педагогічному аспекті варто розглядати як рису особистості, що проявляється в стані готовності, прагненні до самостійної діяльності й у відношенні до самої діяльності, здійснюваної шляхом вибору найбільш оптимальних шляхів для досягнення мети.

Активність особистості може бути суспільною, трудовою, пізнавальною й естетичною. Всі форми прояву активності найтіснішим образом взаємозалежні. Естетично активна особистість – це особистість, здатна естетично перетворювати предмети

природи, діяльно сприймати мистецтво. Її характеризують творче відношення до праці, культура спілкування.

Естетична активність має різні форми прояву: спонукання до систематичного спілкування із прекрасним, прагнення відстояти свої естетичні погляди, здатність діяти на основі естетичних принципів. Вона є умовою реалізації тих можливостей, який розташовує особистість. До цих можливостей варто віднести естетичні знання, уміння, навички, естетичний досвід, естетичний смак, естетичний ідеал, творчі здатності.

Передумовою розвитку естетичної активності в процесі діяльності служить педагогічне керування, націлене на формування естетичної свідомості. Предметом керування є засвоєння системи естетичних знань, вироблення певного відношення до них і реалізація цих знань у житті.

Така постановка питання вимагає створення єдиної системи методів, прийомів, форм і засобів організації естетичної діяльності школярів, що охоплює всі способи педагогічного впливу.

Цілісна педагогічна система художньо-естетичної освіти та виховання включає такі складові:

– змістовно-цільова – цілі (у соціальному й особистісному вимірах), принципи і завдання, зміст навчання і виховання;

– функціонально-процесуальна (педагогічні засоби, форми, методи і прийоми, способи взаємодії, педагогічні технології);

– результативно-оцінна (критерії оцінювання проміжних і кінцевих результатів навчання, інтегральні показники художньо-естетичної вихованості, гуманістична експертиза педагогічної системи загалом) [Масол 2004: с. 11].

Основою виховного впливу мистецтва на особистість школяра є навчальна діяльність, адже саме у процесі систематичного викладання предметів художньо-естетичного циклу вчитель має змогу цілеспрямовано і систематично виявляти потужний виховний потенціал художніх цінностей, впливаючи на всіх без винятку учнів молодшого, середнього та старшого шкільного віку.

Методична система виховання та викладання дисциплін художньо-естетичного циклу в загальноосвітній школі має спрямовуватися на розвиток таких якостей учнів, як ініціативність, активність, самостійність, креативність, критичність, забезпечення умов для самореалізації та безперервного самовдосконалення і самовиховання. Однією з умов ефективного впровадження цілісної системи художньо-естетичної освіти та виховання учнів є створення

естетичного середовища в навчальному закладі, відкритого до активної взаємодії з навколишнім соціокультурним середовищем.

Оновлення потребують і зв'язки школи з сімейно-родинним оточенням учнів; особливого значення набуває їх гармонізація у сфері художньо-естетичного виховання. Залучення батьків до творчої співпраці сприятиме збереженню народних традицій і звичаїв, забезпеченню духовної спадкоємності поколінь.

Декоративно-ужитковому мистецтву притаманна різноманітність форм, технологічних засобів та сфер застосування. Головним художнім засобом його є орнамент – візерунок, побудований на ритмічному повторенні різноманітних елементів – геометричних, рослинних, зооморфних, антропоморфних. Ритм, барвистість, органічне поєднання декору та форми предмета – це типові риси творів декоративно-ужиткового мистецтва.

Художньо-творча діяльність, зокрема в галузі декоративно-ужиткового мистецтва, особливо близька дітям молодшого та середнього шкільного віку завдяки її різноманітності, доступності, близькості до домашнього середовища, поєднанню красивого й корисного. Вона сприяє вихованню естетичного ставлення до побуту, праці, інших сфер людської життєдіяльності, викликає потребу в естетично-художньому наповненні навколишнього середовища, почуття гордості власним етнічним корінням, єдності з народом та любов до нього, бажання продовжувати народні традиції, дає розуміння глибини цих традицій, єдності матеріальної та духовної культури, пробуджує інтерес до історії, етнографії, фольклору.

Творче застосування різних мистецьких засобів на уроках з різних навчальних дисциплін, сприятиме розширенню світогляду учнів і розвитку їхнього інтелекту за рахунок співставлень і усвідомлення найрізноманітніших зв'язків.

Перехід від репродуктивної художньої діяльності, у якій, безумовно, присутні елементи творчості, до самостійної творчості може здійснюватися лише за умови досить високого розвитку захопленості мистецтвом, насолоди художніми цінностями. Тому необхідно перенести акценти з набуття школярами певної суми технологічних умінь і навичок на стимулювання їхньої творчої активності. Це веде до оновлення форм і методів виховання, до зміни педагогічних технологій, які мають бути спрямовані на самонавчання, художньо-творче самовираження школярів [Орлов, 2001: с. 11-12].

Перспектива вбачається в переході на індивідуалізовану, самостійну творчість, в якій досить повно і яскраво виявилось б власне естетичне бачення, саморозвиток кожного школяра. Сучасна виховна практика має повною мірою створювати належні умови для гармонійного розвитку особистості, надавати учням можливість оволодіння різноманітними видами художньо-естетичної діяльності у їх єдності та взаємозбагаченні.

Дидактичні принципи виховання гармонійно поєднуються з процесом естетичного виховання.

1. Зв'язок виховання з життям, цей принцип спирається на єдність теорії із практикою й вимагає у зв'язку з формованими естетичними переконаннями такої організації діяльності школярів, у якій не тільки реалізувалися б засвоєні знання про світ, але й утримувався естетичний елемент.

2. Єдність виховання, навчання й розвитку. Даний принцип у радянській педагогіці розглядається як закономірність педагогічного процесу. Він реалізується в характері, що виховує, навчання, у єдності навчальної й позакласної діяльності вихованців.

3. Комплексний підхід до всієї справи виховання. Даний принцип припускає єдність об'єктивних і суб'єктивних факторів у процесі формування естетично розвинутої особистості.

4. Сполучення педагогічного керівництва з ініціативою, самостійністю й самодіяльністю. Процес естетичного виховання – педагогічно керований. Однак він припускає більшу активність школярів.

5. Систематичність і послідовність виховання. Свою реалізацію цей принцип знаходить у плануванні роботи з естетичного виховання, у чіткій організації всієї виховної діяльності, у проходженні всім етапам вироблення естетичних поглядів, переконань, ідеалів, у наступності змісту, методів і форм виховання.

6. Облік вікових й індивідуальних особливостей школярів. Принцип індивідуального підходу є одним з ведучих в естетичному вихованні. Він припускає гарне знання психології особистості, її задатків, естетичних, художніх схильностей і здібностей, захоплень і потреб.

7. Принцип співробітництва. Суть педагогіки співробітництва полягає у характері діяльності вихователів і діяльності вихованців, точніше в характері взаємодії вихователів і вихованців.

8. Принцип наступності являє собою одну з найбільш загальних діалектичних закономірностей і виражає об'єктивні зв'язки між явищами в процесі поступального розвитку. Процес наступності

припускає передачу попереднім поколінням результатів своєї діяльності наступному, а також творчу переробку й використання цієї спадщини; взаємодію старого й нового досвіду, знань, результатів діяльності; зв'язок між різними етапами розвитку, із частковим повторенням позитивних елементів старого, їхнім якісним відновленням, але на більше високій стадії; зв'язок між новим та старим у процесі розширення й поглиблення знань, умінь і навичок на більше високій науково-практичній основі.

9. Принцип сполучення науки й мистецтва. Наукове й художнє відображення дійсності є результат духовного освоєння людиною навколишнього світу [*Пальчевський, 2008: с. 495-496*].

Найважливішою умовою естетичного розвитку школярів на заняттях і в позашкільний час є наявність у них інтересу-мотиву, естетичних потреб, що формують «внутрішнє середовище» особистості, що впливають на його діяльність. Духовні потреби формуються в процесі сприйняття творів мистецтва, естетичних сторін навколишнього життя.

Варто звернути увагу й на почуття учнів. «Почуття людини – це складні цілісні утворення, які зорганізуються навколо певних об'єктів, осіб або навіть предметних областей (наприклад, мистецтва) і певних сфер діяльності... Предметність почуттів знаходить собі вище вираження в тім, що самі почуття диференціюються залежно від предметної сфери, до якої вони ставляться. Ці почуття звичайно називають предметними почуттями й підрозділяють на інтелектуальні, естетичні й моральні почуття» [*Виготський, 1970: с. 154*].

Педагог, що творчо поєднує процес навчання й виховання на лекціях, практичних заняттях і в позашкільний час, програмує весь комплекс навчальних і наукових виховних завдань у системі різних видів діяльності школярів, домагається всебічного використання естетичного потенціалу всіх навчальних дисциплін для формування естетичного ідеалу й вироблення в молоді на його основі високих художніх переваг.

Естетичне виховання не закінчується формуванням естетичного почуття й смаку, розвитком емоційної сфери. Справа не тільки в умінні розуміти естетичні явища, любити їх, зазнавати насолоди від їхнього споглядання. Головне виховати, розвинути такі якості, такі здатності особистості, які перетворюють людину в активного творця прекрасного, творця естетичних і художніх цінностей.

Висновки. У ході багатьох досліджень було встановлено, що переважна тенденція у вихованні інтернаціоналістської самосвідомості особистості засобами національного мистецтва полягає в тому, що особистість, освоюючи власну національну культуру в єдності з культурою інших народів, виховує в собі інтернаціоналістські риси, зміцнює інтернаціональні зв'язки із сусідніми народами. Сполучення творчого початку із практичним освоєнням майбутньої професії з'явилося сильним фактором загального естетичного розвитку школярів.

Таким чином, національне мистецтво в сучасних умовах є сильним, діючим засобом естетико-національного виховання школярів.

ЛІТЕРАТУРА

- Виготський, 1970* – Виготський Л. С. Педагогіка / Л. С. Виготський // Зібрання творів, т. 2. – М.: 1970 – С. 154.
- Гусєва, 1999* Гусєва Л. Опанування напрямків сучасного мистецтва / Л. Гусєва // Мистецтво та освіта № 4. – 1999. – С. 20-44.
- Зязюн, 1995* – Національна комплексна програма естетичного виховання / І. Зязюн, О.Семашко // Рідна школа, вип. № 12 – 1995. – С. 29-52.
- Масол, 2004* – Масол Л. М. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / Л. М. Масол // [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://www.yur-info.org.ua/index.php?lang_id=1&menu_id=1182&article_id=165701# – 2004. – С. 11.
- Навчальна програма..., 2012* – Навчальна програма з трудового навчання для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-9 класи. – К., 2012. – 70 с.
- Орлов, 2001* – Мистецтво і педагогічні технології / В. Орлов // Мистецтво та освіта № 1. – 2001. – С. 11-12.
- Пальчевський, 2008* – Педагогіка / С. С. Пальчевський // Навч. посіб. 2-е вид. / Каравела; – К.: Бібліогр., 2008. – С. 495-496.

REFERENCES

- Vyhots'kyu, 1970* – Vyhots'kyu L. S. Pedahohika / L. S. Vyhots'kyu // Zibrannya tvoriv, t. 2. – M.: 1970 – S. 154.
- Husyeva, 1999* Husyeva L. Opanuvannya napryamkiv suchasnoho mystetstva / L. Husyeva // Mystetstvo ta osvita № 4. – 1999. – S. 20-44.
- Zyazyun, 1995* – Natsional'na kompleksna prohrama estetychnoho vykhovannya / I. Zyazyun, O. Semashko // Ridna shkola, vyp. № 12 – 1995. – S. 29-52.
- Masol, 2004* – Masol L. M. Kontsepsiya khudozhn'o-estetychnoho vykhovannya uchniv u zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladakh / L. M. Masol // [Elektronnyy resurs] / – Rezhym dostupu: http://www.yur-info.org.ua/index.php?lang_id=1&menu_id=1182&article_id=165701# – 2004. – S. 11.
- Navchal'na prohrama..., 2012* – Navchal'na prohrama z trudovoho navchannya dlya zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv. 5-9 klasy. – K., 2012. – 70 s.

Orlov, 2001 – Mystetstvo i pedahohichni tekhnolohiyi / V. Orlov // Mystetstvo ta osvita № 1. – 2001. – S. 11-12.

Pal'chevs'kyu, 2008 – Pedahohika / S. S. Pal'chevs'kyu // Navch. posib. 2-e vyd. / Karavela; – K.: Bibliohr., 2008. – S. 495-496.

Надійшла до друку 15.06.2014.

УДК 378+316.42+304.3(477)

Микола Кудря

ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ І ЗБЕРЕЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В статті дається визначення поняття «освітнє середовище» та його особистісних компонентів; характеризується сучасний етап розвитку системи вищої освіти України з її інтеграцією у світовий освітній простір із створенням нової парадигми освіти, спрямованої на формування освіченої, творчої особистості, яка має чіткі національні переконання. Розкривається реалізація виховного потенціалу освітнього середовища; підкреслюється важлива роль національного компоненту у змісті професійної освіти фахівця під час процесу формування національної ідентичності. Визначаються основні характеристики освітнього середовища, що забезпечать ефективне та інтенсивне формування позитивної національної ідентичності студентів. Доводиться, що комплексне застосування умов його функціонування в освітньо-виховному процесі стане важливим фактором впливу на формування всебічно розвинутої особистості, яка крім професійних знань, вмінь та навичок буде мати сталу громадянську позицію, позитивну національну свідомість. Зазначається, що зміст навчального матеріалу та національний компонент виступають потужним чинником національної ідентифікації студентів, оскільки спрямований, насамперед, на підвищення рівня когнітивної складової національної ідентичності; його акцентуація стає можливою через самоусвідомлення суб'єктами освітнього середовища національної компетенції як складової професійної компетенції, що сприяє формуванню в особистості загальної та професійної культури, засвоєнню загальнолюдських та національних цінностей.

Ключові слова: *освітнє середовище, інформаційно-освітнє середовище, громадянська позиція, особистісні компоненти, національний компонент, націєтворча функція освітнього середовища, національна свідомість, національна ідентичність студентів.*

В статье даются определения понятия «образовательная среда» и ее личностных компонентов; характеризуется современный этап развития